

О. М. Варакута

*Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

ovarakuta@ukr.net

ТЕХНОЛОГІЯ ГРУПОВОЇ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ГЕОГРАФІЇ

Постановка проблеми. Реформування вищої школи й ті вимоги, що ставляться до випускників університетів, академій, інститутів, повинні докорінно змінити навчальні методики дисциплін. Сьогодні намітився перехід від авторитарної педагогіки до гуманістичного розвитку особистості, від накопичення знань - до вміння оперувати ними, від "одноразової" освіти - до безперервної, від поточної організації навчання - до індивідуальної. Це в свою чергу вимагає відповідних підходів до застосування форм організації навчання.

Категорія "форма навчання" належить до основних у дидактиці. Систему форм навчальної діяльності на занятті становлять фронтальна, групова та індивідуальна. Вони пронизують увесь навчальний процес і відрізняються одна від одної кількістю студентів та способом організації їх роботи. Запорукою успішного навчання географії, на нашу думку, можна вважати активне впровадження групового навчання студентів.

Мета статті – розкрити особливості групового навчання на практичних заняттях з географії у сучасній вищій школі.

Аналіз останніх публікацій та досліджень свідчить про значну увагу з боку науковців до теоретичного та практичного аспектів використання різних технологій навчання у вищій школі. Так, у полі зору перебуває проблема групової навчальної діяльності суб'єктів навчального процесу.

Групові форми пізнавальної діяльності студентів вивчали М. Артюшина, М. Бондаренко, Д. Джонсон, Р. Джонсон, В. Дьяченко, О. Коваленко, С.Кушнірук, Х. Лійметс, Ю. Мальований, Л. Марисова, Г. Молодих, К. Сміт, Р.Славин, С. Френе, Ю. Фурман Г.О., Цукерман,

О.Г.Ярошенко та ін...

Технологія співробітництва та взаємодії учасників навчально-виховного процесу розглядається у працях О. Болан, Р. Грановської, В. Дьяченко, А. Колесник, Я. Колкер, В. Корнещук, А. Ксенофонтової, Є. Полат, Н. Поліванової та ін.

Групова форма навчальної діяльності виникла як альтернатива існуючим традиційним формам. В її основу покладено ідеї Ж.Ж.Руссо, Й.Г.Песталоцці, Дж.Дьюї про вільний розвиток і виховання дитини.

Різновидом групового навчання у межах навчальної системи стала белланкастерська система, система індивідуалізованого навчання, так званий Дальтон-план, бригадно-лабораторна форма навчання.

У 60-ті роки в радянській дидактиці, у зв'язку з вивченням проблеми пізнавальної активності, самостійності студентів та учнів, з'явилося ряд наукових праць (Л.П.Аристової, М.О.Данилова, Б.П.Єсипова, І.М.Чередова та інших), присвячених груповій формі навчання. На Заході значний внесок у розвиток теорії групової навчальної діяльності зробили французькі педагоги К.Гарсія, С.Френч, Р.Галь, Р.Кузіне, польські вчені-педагоги В.Окунь, Р.Петриківський, Ч. Купсевич та ін.

Найбільший інтерес до цієї форми навчання студентів спостерігається за останнє десятиріччя в період функціонування Болонської системи навчання.

Основний матеріал дослідження.

Відповідно до теоретичних розробок вчених *групова форма організації навчальної діяльності* – це форма організації навчання у малих групах студентів, об'єднаних спільною навчальною метою. За такої організації навчання викладач керує роботою кожного студента опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи.. До її істотних ознак можна віднести: *наявність спільної мети роботи та розподілу функцій між членами групи; організацію спільного пошуку рішень; індивідуальне виконання підзавдань та обов'язкове обговорення у групі; оцінку індивідуального внеску кожного члена групи та загальну оцінку роботи групи; підтримку та*

координацію з боку викладача.

Перед груповою формою роботи стоїть три основні завдання: *конкретно-пізнавальне*, яке пов'язане з безпосередньою навчальною ситуацією; *комунікативно-розвивальне*, в процесі якого виробляються основні навички спілкування в середині та за межами даної групи; *соціально орієнтоване*, що виховує громадянські якості, необхідні для адекватної соціалізації індивіда в суспільстві.

Групове навчання відкриває для студентів можливості співпраці зі своїми однокурсниками, дозволяє реалізувати природне прагнення кожної людини до спілкування, сприяє досягненню студентами високих результатів засвоєння знань та формування вмінь. Така модель легко й ефективно поєднується з традиційними формами і методами навчання і може застосовуватися на різних етапах навчання. Стосунки між викладачем та студентами також набувають характеру співпраці, тому що педагог безпосередньо втручається у роботу груп тільки тоді, коли у студентів виникають запитання і вони самі звертаються за допомогою до нього.

Загальна технологія застосування групових форм організації пізнавальної діяльності студентів включає:

I. Підготовчий етап: попередня підготовка до виконання завдання групою: а) постановка пізнавальної задачі; б) інструктаж про зміст і послідовність роботи; в) рекомендації щодо дидактичного матеріалу в групах

II. Формування груп: робота у групах обговорення та створення плану діяльності для всіх членів малої групи: а) розподіл завдань між членами групи; б) індивідуальне виконання завдань; в) обговорення індивідуальних результатів роботи в групі;

III. Заключний етап: захист кожною групою отриманого рішення, організація контрольних заходів роботи малої групи в цілому і кожного студента зокрема.[7]

Наприклад, ТЕМА: Великобританія. Регіональна політика в країнах Європи (на прикладі Великобританії).

Фрагмент лабораторного заняття з використання групової форми роботи.

Мета. Обґрунтувати теоретико-методологічні засади регіонального розвитку як основи формування регіональної політики держав. Проаналізувати концепції регіональної політики у країнах ЄС, виявити суть, функції та інструментарій здійснення регіональної політики в цих країнах у сучасних умовах. Розкрити особливості застосування важелів та засобів проведення регіональної політики на прикладі Великобританії.

(Нагадаємо, що перед виконанням завдань студенти об'єднуються в групи по 4-5 осіб у кожній. Викладач чітко формулює пізнавальні завдання, які мають спонукати студентів до творчої роботи, відповідати рівню знань, інтересів, здібностей студентів; уважно спостерігає за ходом навчальної діяльності у малих групах; відповідає на запитання, регулює суперечки; зосереджує увагу на діяльності невстигаючих студентів і, якщо потрібно, допомагає окремим студентам чи групі в цілому; оцінює діяльність як кожної малої групи, так і кожного окремого студента).

На заняття кожна група забезпечується пакетом матеріалів. Викладач і студенти приносять необхідні літературні джерела з проблеми дослідження, картографічний та статистичний матеріал, презентації, відеофільми, використовують Інтернет тощо. Члени групи виконують індивідуальні завдання, відповідно до проблеми дослідження.

Завдання для 1-ї групи. З'ясувати зміст поняття «регіональна політика». Виділити види регіональної політики за різними основами.

(Зміст виступу представника групи студенти інших груп матеріалізують у вигляді схем).

Завдання для 2-ї групи. Дослідити становлення та розвиток регіональної політики. (Зміст виступу представника групи студенти інших груп матеріалізують у вигляді таблиці).

Період розвитку регіональної політики	Аспекти практичного вирішення регіональних проблем

Завдання для 3-ї групи. Проаналізувати концепції регіональної політики у країнах ЄС, виявити суть, функції та інструментарій здійснення регіональної політики в цих країнах у сучасних умовах. (Зміст виступу представника групи студенти інших груп матеріалізують у вигляді тез).

Завдання для 4-ї групи. Виявити характерні особливості регіональної політики Великобританії. (Зміст виступу представника групи студенти інших груп матеріалізують у вигляді картосхеми)

Викладач контролює хід роботи в групах, консультує, відповідає на запитання, координує діяльність, при необхідності допомагає окремому студенту чи групі в цілому. Він повинен дбати про високий навчальний потенціал кожної групи. Для цього доцільно добирати диференційовані завдання, враховуючи навчальні можливості кожного студента. Якщо ж завдання виявилось для студента складним, то слід його замінити на простіше, доступніше для студента.

На ефективність групової діяльності впливають також відносини між студентами в групі. Тому важливо, щоб студенти допомагали один одному в навчанні, взаємоперевіряли завдання один в одного, пояснювали незрозуміле в навчальному матеріалі. Якщо ж на занятті створена атмосфера взаємодопомоги, то це створює умови для ефективного оволодіння знаннями і формування позитивних якостей студентів. Робота кожної групи повинна оцінюватися викладачем.

Практика свідчить, що в тих групах, де застосовується групова навчальна діяльність, студенти показують високі результати в навчанні. Слабкі студенти збагачуються новою інформацією, мають змогу вчасно отримати додаткові пояснення з незрозумілих питань. Завдяки контролю з боку сильних студентів вони припускаються менше помилок. Середні

студенти в умовах групової роботи оперативно опановують ефективні способи розв'язування задач. Сильні студенти, допомагаючи засвоювати навчальний матеріал товаришам у групі, перевіряють і закріплюють свої знання. Звичайно, впровадження групової навчальної діяльності потребує деяких додаткових витрат часу, оскільки необхідно здійснити відповідне тематичне планування, розробити структуру проведення занять, скласти варіанти завдань.

Вчені виділяють ряд інтерактивних технологій групових форм навчання. Серед них: „Акваріум”, «Кругли стіл», «Географічний футбол», «Квест» „Синтез думок”, „Спільний проект”, „Конференція”, „Диспут”, «Коло ідей», „Конкурс”, „Мозковий штурм”, «Аукціон», «Телеміст», «Прес-конференція».

Специфічним видом групової роботи є її домашнє дослідження. З одного боку, робота вдома дає студентам більше часу, ніж передбачено на уроці, можливість користуватися як додатковою вербальною літературою, так і новітніми засобами навчання. З другого, - такою роботою складніше керувати, важче зібратися всією групою і врахувати внесок кожного її члена. Проте саме в домашній груповій роботі міститься значний навчальний і виховний потенціал. Практика характеризується загалом низьким рівнем використання групової діяльності. Педагоги у вищій школі епізодично вдаються до створення малих навчальних груп студентів, не дотримуючись при цьому визначених умов формування групових суб'єктів діяльності.

Висновок. Таким чином, використання групових форм організації навчальної діяльності студентів в умовах кредитно-модульної системи дає змогу позбутися деяких традиційних вад і є однією з умов використання інтерактивних технологій навчання у вищій школі України. Групова робота застосовується на різних етапах навчання і має багато різновидів, але в усіх випадках вона зберігає свою головну властивість – бути формою співпраці у процесі навчання, створювати умови для самостійного навчання.

Список літератури:

1. Артюшина М.В. Взаємозв'язок соціально-психологічних та дидактичних умов групової навчальної діяльності студентів: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти: Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2000. – 20 с.
2. Інтерактивні технології навчання: теорія, досвід: метод. Посібн. [т.- укладач: О.Пометун, Л. Пироженко]. – К.: А.П.Н. 2002. – 136с.
3. Житник Б.О. Групові форми організації навчання.// Географія, 2008, №4.
4. Освітні технології: Навч.–метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. КікTENKO, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.,
5. Покась Лілія Антонівна. Методика організації групової форми діяльності учнів основної школи на уроках географії : дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. — К., 2006. — 206арк.— Бібліогр.: арк. 161-181.
6. Покась Л. Організація групової діяльності на уроках географії. //Красзнавство. Географія. Туризм., 2006., № 42.
7. П'ятакова Г.П., Заячківська Н.М. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі [Інтернет ресурс] http://tourlib.net/books_others/pedtehnol3.htm
8. Ярошенко О.Г. Проблеми групової навчальної діяльності школярів. – Київ, 1999. – 245.
9. Ярошенко О.Г. Групова навчальна діяльність школярів: Теорія і методика. - К.: Партнер, 1997.